

ILMATIETEEN LAITOS
METEOROLOGISKA INSTITUTET
FINNISH METEOROLOGICAL INSTITUTE

Lentosäähavaintojen tekeminen ja siihen liittyvä automaatio

Lentoon! 28.5.2022

Pauli Hankonen

Havaintoasemat Suomessa

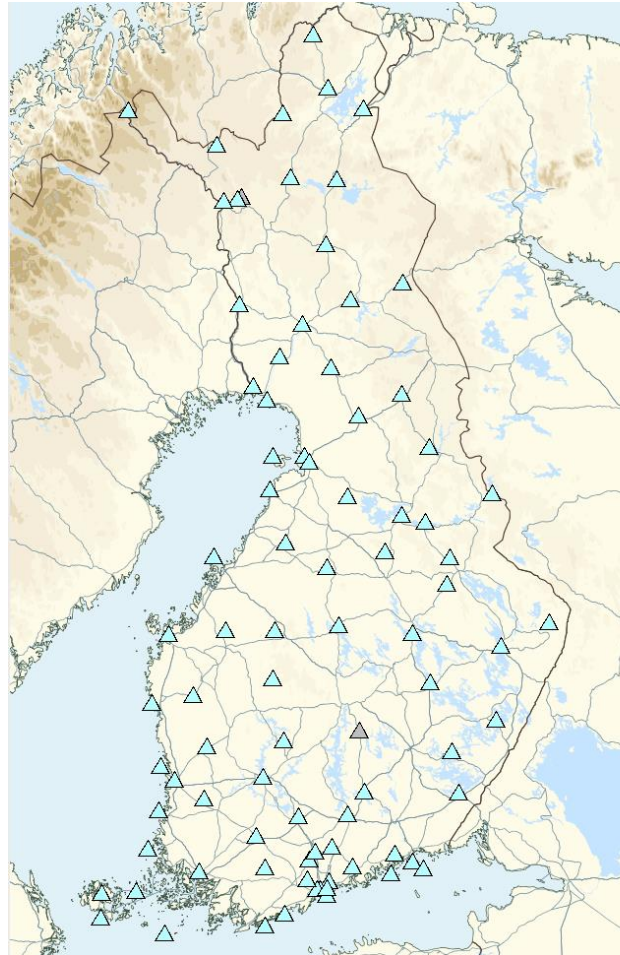
AWS METAR-verkosto hyvin kattava

Havainnot automaattisia

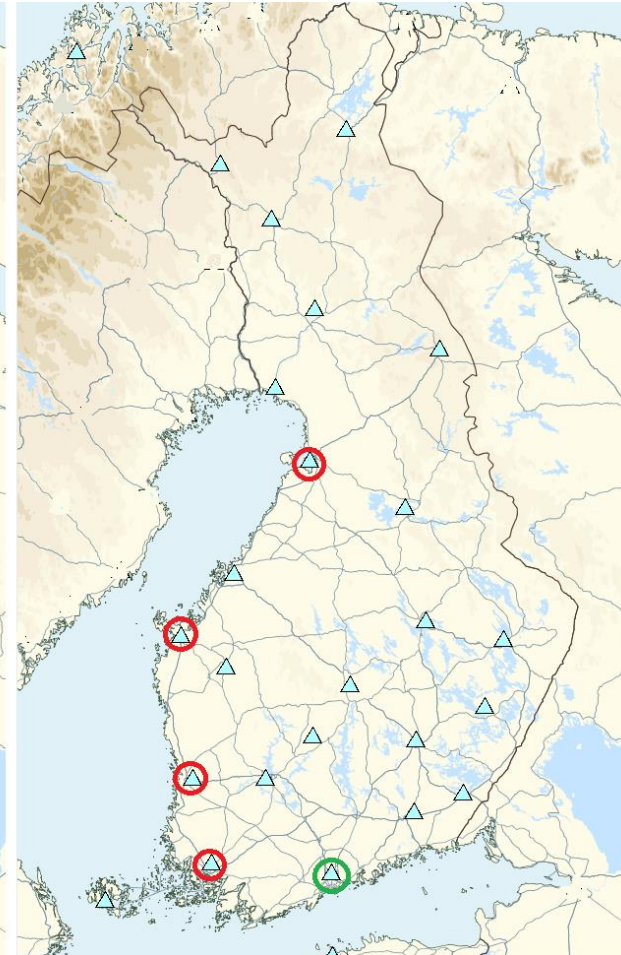
Havainto pistemäinen

AWS METAR logiikka päivitetty vastaamaan lentosäälogiikkaa

Anturimäärä pienempi ja tyyppi poikkeaa lentoasemien antureista

AWS METAR-asemat

Lentosääasemat

24 lentosäähavaintoasemaa

EFHK

24h manuaalihavainnot

EFTU, EFPO, EFVA, EFOU

24h automaattihavainnot

Muissa virka-aikaan tai lennonjohdon aukioloaikoina manuaalihavainnot

Yleistä lentosäähavainnoista

Tyypillisesti lentosääasemilla vähintään kaksi näkyvyys- ja pilvenkorkeusmittaria

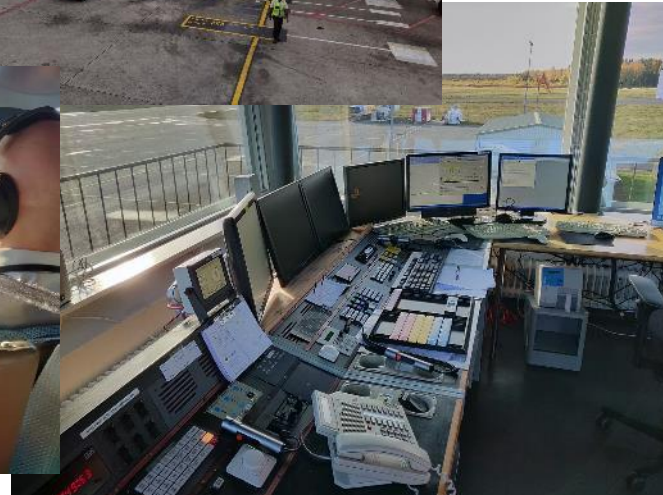
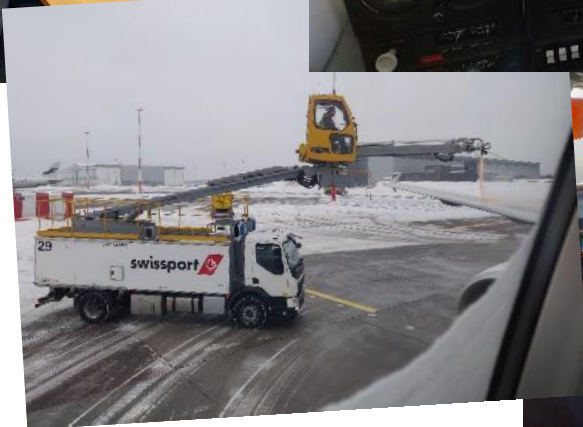
Lämpötila ja paine myös kahdesta tai useammasta paikasta

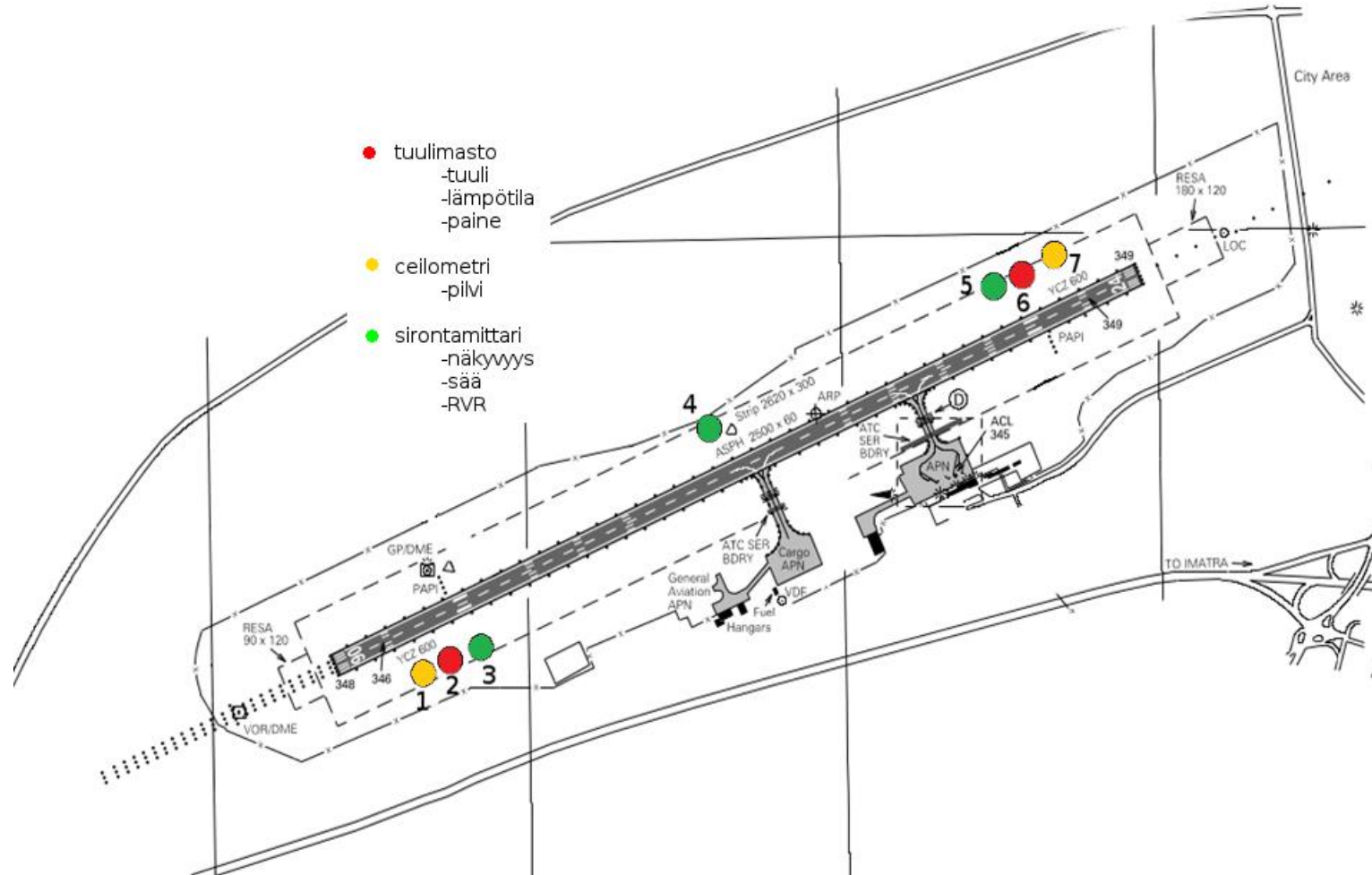
Tällä hetkellä havaintosanoma painottuu käytössä olevan kiitotien suuntaan

Ketkä lentosäähavaintoja käyttävät

- Useita käyttäjäryhmiä, mm.
  - Lentäjät
  - Lennonjohto
  - Maahenkilökunta (kunnossapito, de-icing, ramp, jne.)
  - Meteorologi

Esimerkki havaintolaitteiden sijoittelusta

Automaatille hankalimmat sääparametrit

- Vikatilanteita lukuun ottamatta automaattihavainnot ovat vertaansa vailla mittaamassa tuulta, lämpötilaa, kosteutta ja ilmanpainetta. Sama pätee yleensä myös RVR-tietoon

Automaatille hankalimmat sääparametrit

- Haasteellisimpia -ja usein manuaalisesti luotettavammin havaittavia sääparametreja tietyissä tilanteissa ovat siis
  - Näkyvyys - etenkin sen vaihdellessa ajallisesti tai paikallisesti
  - Vallitseva sää: sumua vai utua?
  - Mitä olomuotoa sade on?
    - Ukkos- ja CB-automaatio ei välttämättä havaitse kaikkia ukkosia
    - Jäätävät ilmiöt

Automaatille hankalimmat sääparametrit

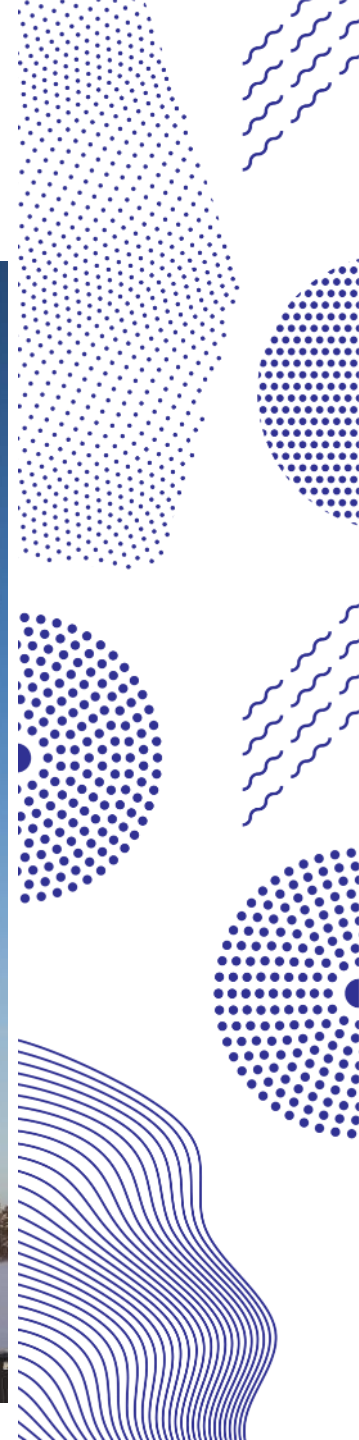
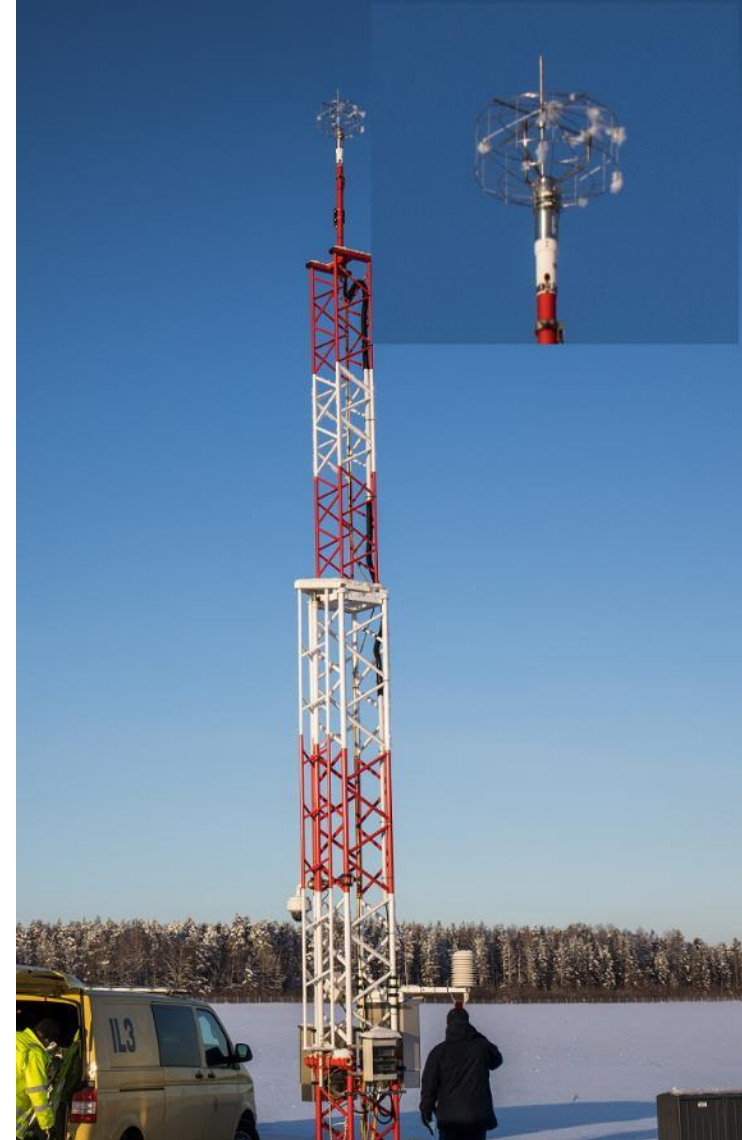
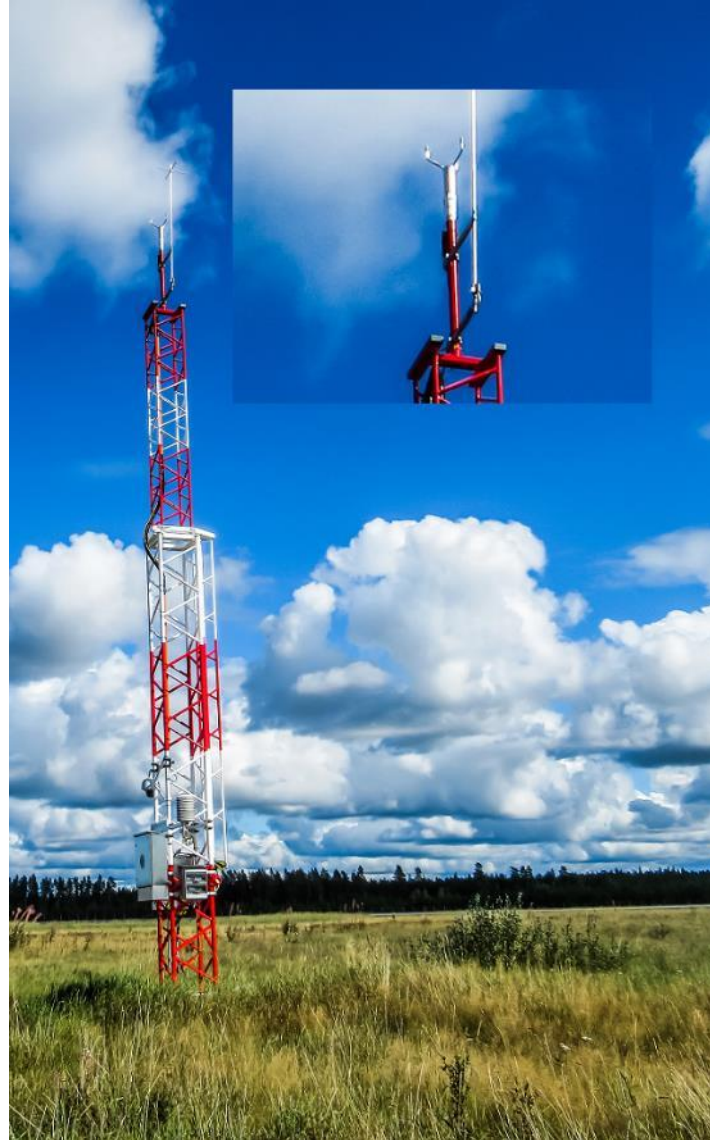
- Pilvet - etenkin pilvikerrosten kattavuus ja toisaalta pilvikerrosten lukumäärä sekä ceilon ulottumattomissa olevat pilvet

Tuulen mittaus

Tuuli mitataan akustisilla tuulimittareilla, joissa ei ole mekaanisia osia.

Tuulen mittaus ja mahdolliset ongelmat

Linnut voivat häiritä mittauksia

Talvella anturi voi tykkyntyä

Tuulen mittaus ja mahdolliset ongelmat

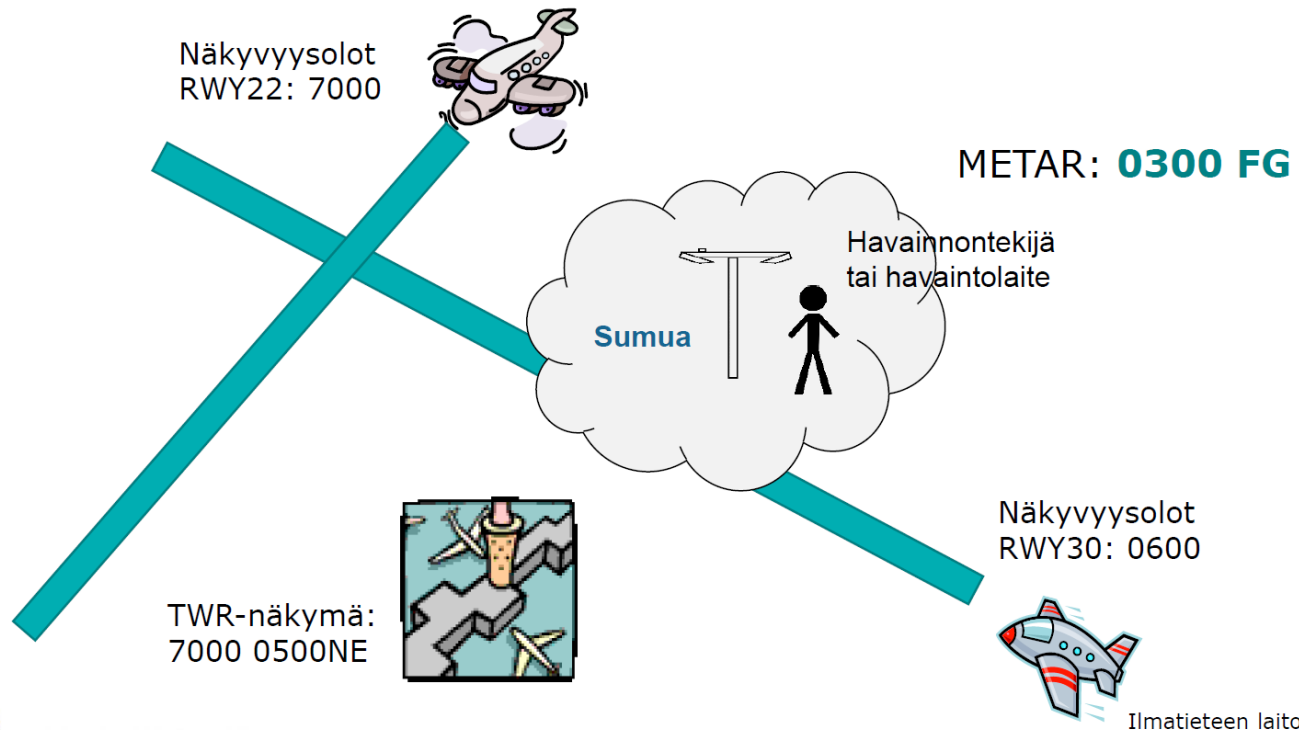

Näkyvyyden arviointi

Kaikki ovat oikeita näkyvyyksiä sijainnista riippuen

Näkyvyyden arviointi sumuhattaratilanteessa

Kaikki ovat omasta pisteestä nähtynä oikeita näkyvyyshavaintoja. Sanomassa kuitenkin raportoidaan aina havainnontekijän tai havaintolaitteen arvioima näkyvyys.

Näkyvyyden mittaus sironnamittarilla

- Näkyvyys mitataan pistekohtaisesti n. 2,5 m korkeudelta
- Automaattihavaintoon päätyä näkyvyys on 10 minuutin keskiarvo
  - Automaattimittaus reagoi ihmistä hitaammin nopeisiin sään muutoksiin
  - Laite ei tiedä johtuuko näkyvyyden huononeminen oikeasta vai esim. lumilingon aiheuttamasta ”säästä

ILMATIETEEN LAITOS
METEOROLOGISKA INSTITUTET
FINNISH METEOROLOGICAL INSTITUTE

Sirontamittari

Näkyvyys

Vallitseva sää

Lämpötila

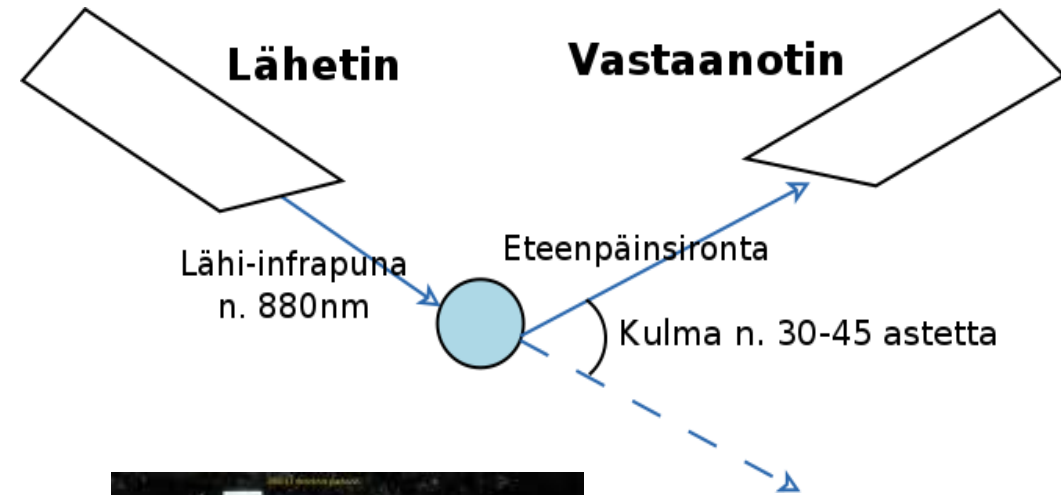
RVR osalla lentopaikoista

Sirontamittarin toimintaperiaate

Sirontamittari mittaa valon sirontaa lähettimestä vastaanottiin pienestä, noin tennispallon kokoisesta tilavuudesta 2,5 m korkeudella.

Laite laskee mittaustulosten perusteella vaakänäkyvyyden ja käyttää sääkoodin arvioimiseen myös lämpötilaa ja kapasitiivista sadeanturia.

Kapasitiivisen anturin (kosteus) toimintaperiaate

Vesi muuttaa RAINCAP ®:n mittauselementtien kapasitanssia, joka määrää värähtelijän taajuuden. Taajuus on suoraan verrannollinen veden määrään mittauspinnolla.

RVR:n mittaus

RVR mitataan Suomessa joko transmissometrillä tai sirontamittarilla

Transmissometrillä mitatessa laitepari sijaitsee tyypillisimmin 50 metrin etäisyydellä toisistaan

Transmissometri käytössä EFHK, EFJY, EFKU ja EFRO

RVR:n mittaus transmissometrillä

Pilvimittaukset ceilometrillä

- Ceilometrillä määritetään sekä pilvikerrosten korkeutta että niiden kattavuutta
- Havainto on pistekohtainen, laite mittaa ainoastaan juuri sen yläpuolella olevia pilviä tai muita osasia (esim. lumetuksesta johtuvaa tai lentoliikenteen maasta nostattamaa hienojakoista jääkidettä tai pölyä)
- Ceilon yläpuolella oleva rakonen pilvikatossa → selkeää?
- Ceilon yläpuolella pienehkö pilvialue → OVC?
- Pilvitiedon määrittäminen havaintoa edeltävän 30 minuutin aikana
- Pilvitilanteen vaihdellessa ceilomittaus reagoi ihmistä hitaammin

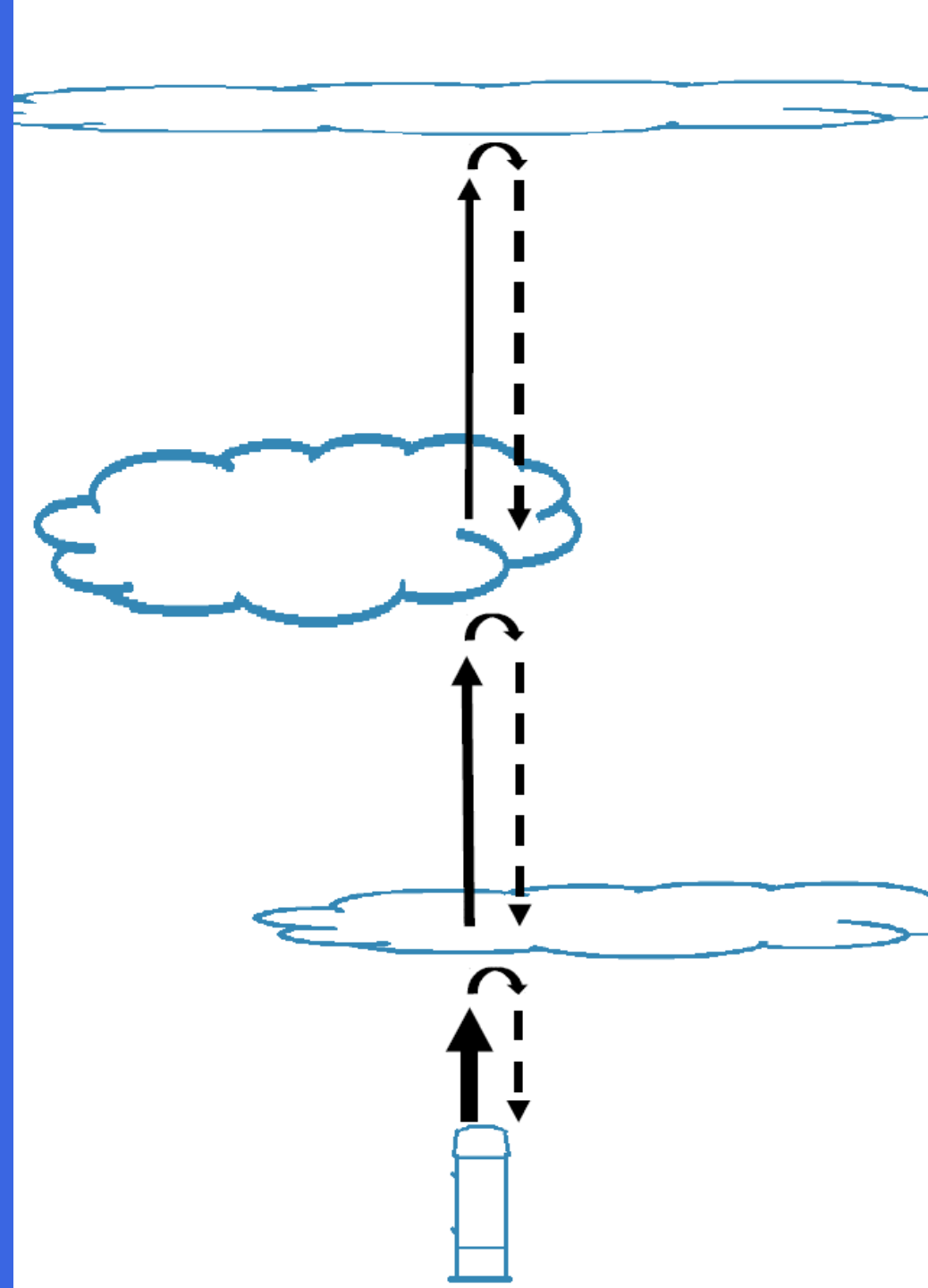
ILMATIETEEN LAITOS
METEOROLOGISKA INSTITUTET
FINNISH METEOROLOGICAL INSTITUTE

Ceilometrin mittausperiaate

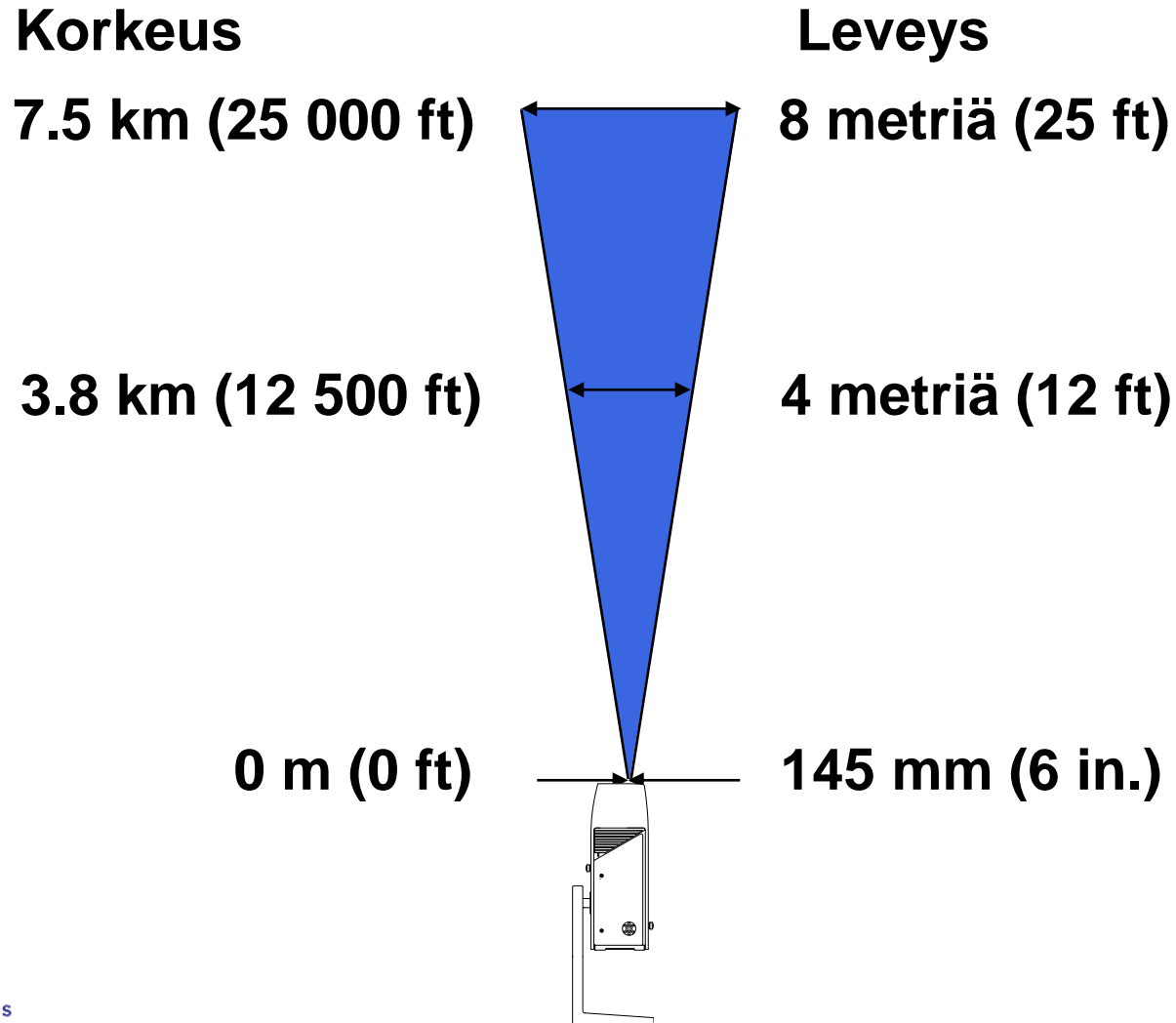
Toimintaperiaate

- lähetetyn lyhyen (joitain nanosekunteja) valopulssin heijastuminen takaisin vastaanottiimeen
- Korkeus määritetään pulssin matka-ajasta
- 30 min keskiarvo, painottaen viimeistä 10 min

30.5.2022

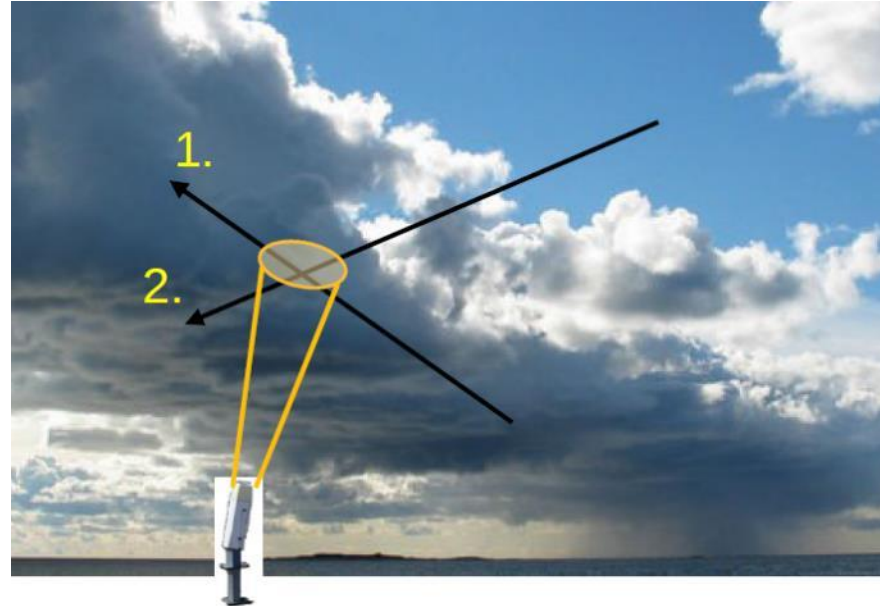

Ceilometrin lasersäteen leveys

Automaattinen pilvisyyshavainto

- Havainto perustuu pistekohtaisiin mittauksiin
- Pilvisyyshavainto perustuu 30 minuutin mittausjaksoon, painottaen viimeistä 10 minuuttia
- Automaatti muodostaa helpommin useita pilviä (pilvillä on aina epätasainen alapinta)
- Pilven kattavuusmääritys perustuu siihen, minkälaisia pilviä ceilometrin kohdalle on osunut mittausjakson aikana

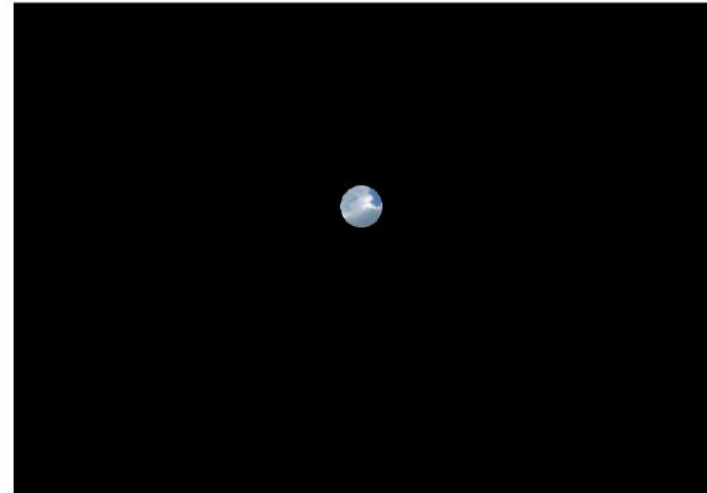
Esimerkiksi puolen tunnin havaintoaikana kuvassa olevan ceilometrin yli liikkuu pilvisyysalue:

- Suuntaan 1:
→ Automaattihavainnossa pilvisyys on OVC
- Suuntaan 2:
→ Automaattihavainnossa pilvisyys on SCT

Havainnontekijän ja ceilometrin näkymät samassa tilanteessa

Manuaalihavainto

Automaattihavainto

CB ja TCU pilvet

CB- ja TCU-pilvet

- CB = Cumulonimbus
- TCU = Towering Cumulus (korkea kumpupilvi, kehitysvaiheessa oleva CB-pilvi)
- CB-pilveen liittyy mm. sateita, ukkosta, turbulenssia ja jäätämistä
- CB- ja TCU-pilvet pyritään ilmoittamaan METAR-sanomassa noin 15-20 km säteellä kentästä, mikäli ne pystytään havaitsemaan
  - Havainnontekijä erottaa CB-pilvet esim. alasimen muodosta. Jos pilvien huippua ei näy, havainnontekijä saattaa käyttää apunaan tutkakuvasta tehtyä CB-analyysiä
  - Automaattihavaintoihin lisätty CB-tieto perustuu tutkakuvien perusteella tehtyihin päätelmiin
    - Automaattihavainnoissa CB-tieto ilmoitetaan pilviryhmänä
/////CB
  - Jos automaattihavainnossa järjestelmän käytössä ei ole CB-tietoa, METARin pilvitiedoissa voi olla pilviryhmän perässä "////"
  - Esimerkiksi
    - FEW030/// BKN045///
    - BKN030///

TRAFICOM

ILMATIETEEN LAITOS

ILMATIETEEN LAITOS
METEOROLOGISKA INSTITUTET
FINNISH METEOROLOGICAL INSTITUTE

CB tunnistus

- Lentosääasemilla CB-tunnistus perustuu säätutkasta saatavaan tietoon
- Automaatti ei tiedä millä korkeudella ja kuinka paljon pilveä on

TS tunnistus

- Automaatin TS tunnistus perustuu salamanpaikannukseen
- Salamanpaikannus on radiopaikannusta
- Tunnistaa maa- ja pilvisalamat

CB ja TS tunnistus

METAR EFVA AUTO 18010KT 9999 VCTS /////CB 20/09 Q1011=

Automaattiasemalla on käytössä CB-tunnistus ja salamapaikannus, mutta itse ceilometrin yli ei ole kulkenut yhtään pilveä

Tuloksena METAR sähkeessä tieto sekä ukkosesta, että CB pilvestä, mutta tieto pilven korkeudesta ja kattavuudesta puuttuu

Jäätämisen tunnistus

- Vallitsevan sään anturit kykenevät erottamaan jäätävän sateen tai tihkun harvoin
- Lisäksi käytössä jäätämisanturi, joka perustuu resonanssitaajudeen muutokseen
- Jäätämistä voi olla vaikei edes varsinainen jäätämisanturi siitä ilmoita

Paineen ja lämpötilan mittauksen mahdolliset ongelmat

- Esimerkiksi ohi kulkevan ilma-aluksen moottorien virtaus voi häiritä lämpötila- ja paineantureita
- Tyypillisesti häiriöt ovat lyhytaikaisia
- Laitteet sijoitetaan siten, ettei normaalioperaatiossa häiriöitä ilmene

ILMATIETEEN LAITOS
METEOROLOGISKA INSTITUTET
FINNISH METEOROLOGICAL INSTITUTE

Kiitos

